

PEDAGOGIK MAHORAT

7
2023

ISSN 2181-6883

PEDAGOGIK MAHORAT

Ilmiy-nazariy va metodik jurnal

7-son (2023-yil, avgust)

Jurnal 2001-yildan chiqa boshlagan

Buxoro – 2023

<https://buxdu.uz>

PEDAGOGIK MAHORAT

Ilmiy-nazariy va metodik jurnal

2023, № 7

Jurnal O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi OAK Rayosatining 2016-yil 29-dekabrda qarori bilan **pedagogika** va **psixologiya** fanlari bo‘yicha dissertatsiya ishlari natijalari yuzasidan ilmiy maqolalar chop etilishi lozim bo‘lgan zaruriiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

Jurnal 2001-yilda tashkil etilgan.

Jurnal 1 yilda 12 marta chiqadi.

Jurnal O‘zbekiston matbuot va axborot agentligi Buxoro viloyat matbuot va axborot boshqarmasi tomonidan 2016-yil 22-fevral № 05-072-sonli guvohnoma bilan ro‘yxatga olingan.

Muassis: Buxoro davlat universiteti

Tahririyat manzili: 200117, O‘zbekiston Respublikasi, Buxoro shahri Muhammad Iqbol ko‘chasi, 11-uy
Elektron manzil: nashriyot_buxdu@buxdu.uz

TAHRIR HAY‘ATI:

Bosh muharrir: Adizov Baxtiyor Rahmonovich – pedagogika fanlari doktori, professor

Mas’ul kotib: Sayfullayeva Nigora Zakiraliyevna – pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)

Xamidov Obidjon Xafizovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Begimqulov Uzoqboy Shoyimqulovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Navro‘z-zoda Baxtiyor Nigmatovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Mahmudov Mels Hasanovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Ibragimov Xolboy Ibragimovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Rasulov To‘lqin Husenovich, fizika-matematika fanlari doktori (DSc), professor

Yanakiyeva Yelka Kirilova, pedagogika fanlari doktori, professor (N. Rilski nomidagi Janubiy-G‘arbiy Universitet, Bolgariya)

Andriyenko Yelena Vasilyevna pedagogika fanlari doktori, professor (Novosibirsk davlat pedagogika universiteti Fizika, matematika, axborot va texnologiya ta‘limi instituti, Novosibirsk, Rossiya)

Romm Tatyana Aleksandrovna pedagogika fanlari doktori, professor (Novosibirsk davlat pedagogika universiteti Tarix, gumanitar va ijtimoiy ta‘lim instituti, Novosibirsk, Rossiya)

Chudakova Vera Petrovna, psixologiya fanlari nomzodi (Ukraina pedagogika fanlari milliy akademiyasi, Ukraina)

Hamroyev Alijon Ro‘ziqulovich – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent

Qahhorov Siddiq Qahhorovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Mahmudova Muyassar, pedagogika fanlari doktori, professor

Kozlov Vladimir Vasilyevich, psixologiya fanlari doktori, professor (Yaroslavl davlat universiteti, Rossiya)

Tadjixodjayev Zokirxo‘ja Abdusattorovich, texnika fanlari doktori, professor

Amonov Muxtor Raxmatovich, texnika fanlari doktori, professor

O‘rayeva Darmonoy Saidjonovna, filologiya fanlari doktori, professor

Durdiyev Durdimurod Qalandarovich, fizika-matematika fanlari doktori, professor

Mahmudov Nosir Mahmudovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Olimov Shirinboy Sharofovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Chariyev Irgash To‘rayevich, pedagogika fanlari doktori, professor

Qiyamov Nishon Sodiqovich, pedagogika fanlari doktori (DSc), professor

Shomirzayev Maxmatmurod Xuramovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Ro‘ziyeva Dilnoza Isomjonovna, pedagogika fanlari doktori, professor

Qurbonova Gulnoz Negmatovna, pedagogika fanlari doktori (DSc)

To‘xsanov Qahramon Rahimboyevich, filologiya fanlari doktori, dotsent

Nazarov Akmal Mardonovich, psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Jumaev Rustam G‘aniyevich, siyosiy fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Nurulloev Firuz No‘monjonovich, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)

Navruz-Zoda Layli Baxtiyorovna, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)

ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ МАСТЕРСТВО

Научно-теоретический и методический журнал

№ 7, 2023

Решением Высшей аттестационной комиссии при Кабинете Министров Республики Узбекистан от 29 декабря 2016 года журнал включён в перечень изданий, рекомендованных для публикации научных результатов статей по направлениям «Педагогика» и «Психология».

Журнал основан в 2001 году.

Журнал выходит 12 раз в год.

Журнал зарегистрирован Бухарским управлением агентства по печати и массовой коммуникации Узбекистана.

Свидетельство о регистрации средства массовой информации № 05-072 от 22 февраля 2016 г.

Учредитель: Бухарский государственный университет

Адрес редакции: 200117, Узбекистан, г. Бухара, ул. Мухаммад Икбол, 11.

E-mail: nashriyot_buxdu@buxdu.uz

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

Главный редактор: Адизов Бахтиёр Рахманович – доктор педагогических наук, профессор

Ответственный редактор: Сайфуллаева Нигора Закиралиевна – доктор философии педагогических наук (PhD)

Хамидов Обиджон Хафизович, доктор экономических наук

Бегимкулов Узакбай Шаимкулович, доктор педагогических наук, профессор

Наврўз-заде Бахтиёр Нигматович, доктор экономических наук, профессор

Махмудов Мэлс Хасанович, доктор педагогических наук, профессор

Ибрагимов Холбой Ибрагимович, доктор педагогических наук, профессор

Расулов Тулкин Хусенович, доктор физико-математических наук, профессор

Янакиева Елка Кирилова, доктор педагогических наук, профессор (Болгария)

Андрюченко Елена Васильевна (Институт физико-математического, информационного и технологического образования НГПУ, Новосибирск, Россия)

Ромм Татьяна Александровна (Институт истории, гуманитарного, социального образования ФГБОУ ВО НГПУ, Новосибирск, Россия)

Чудакова Вера Петровна, кандидат психологических наук (Национальная академия педагогических наук Украины, Украина)

Хамроев Алижон Рузикулович, доктор педагогических наук (DSc), доцент

Каххаров Сиддик Каххарович, доктор педагогических наук, профессор

Махмудова Муяссар, доктор педагогических наук, профессор

Козлов Владимир Васильевич, доктор психологических наук, профессор (Ярославль, Россия)

Таджиходжаев Закирходжа Абдусаттарович, доктор технических наук, профессор

Аманов Мухтор Рахматович, доктор технических наук, профессор

Ураева Дармоний Саиджановна, доктор филологических наук, профессор

Дурдиев Дурдимурод Каландарович, доктор физико-математических наук, профессор

Махмудов Насыр Махмудович, доктор экономических наук, профессор

Олимов Ширинбой Шарофович, доктор педагогических наук, профессор

Чариев Иргаш Тураевич, доктор педагогических наук, профессор

Киямов Нишон Содикович, доктор педагогических наук, профессор

Шомирзаев Махматмурод Хурамович, доктор педагогических наук, профессор

Рузиева Дилноза Исомжоновна, доктор педагогических наук, профессор

Курбонова Гулноз Несматовна, доктор педагогических наук (DSc)00

Тухсанов Кахрамон Рахимбоевич, доктор филологических наук, доцент

Назаров Акмал Мардонович, доктор философии психологических наук (PhD), доцент

Жумаев Рустам Ганиевич, доктор философии политических наук (PhD), доцент

Нуруллоев Фируз Нумонжонович, доктор философии педагогических наук (PhD)

Наврўз-заде Лайли Бахтиёровна, доктор философии экономических наук (PhD)

PEDAGOGICAL SKILLS

The scientific-theoretical and methodical journal

№ 7, 2023

By the decision of the Higher Attestation Commission under the Cabinet of Ministers of the Republic of Uzbekistan dated December 29, 2016, the journal was included in the list of publications recommended for publishing scientific results of articles in the areas of «Pedagogy» and «Psychology».

The journal was founded in 2001.

The journal is published 12 times a year.

The journal is registered by the Bukhara Department of the Agency for Press and Mass Communication of Uzbekistan.

The certificate of registration of mass media № 05-072 of 22 February 2016

Founder: Bukhara State University

Publish house: 200117, Uzbekistan, Bukhara, Muhammad Ikbol Str., 11.

E-mail: nashriyot_buxdu@buxdu.uz

EDITORIAL BOARD:

Chief Editor: Pedagogical Sciences of Pedagogy, Prof. Bakhtiyor R. Adizov.

Editor: Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Nigora Z. Sayfullaeva

Doctor of Economics Sciences Prof. Obidjon X. Xamidov

Doctor of Pedagogical Sciences, Prof. Uzokboy Sh. Begimkulov

Doctor of Economics Sciences, Prof. Bakhtiyor N. Navruz-zade

Doctor of Pedagogical Sciences, Prof. Mels Kh. Mahmudov

Doctor of Pedagogical Sciences, Prof. Holboy I.Ibragimov

Doctor of Physical and Mathematical Sciences (DSc), Prof. Tulkin Kh. Rasulov

Doctor of Pedagogical Sciences, Prof. Yelka K. Yanakieva (Bulgaria)

Doctor of Pedagogical Sciences, Prof. Andrienko Yelena Vasilyevna (Russia)

Doctor of Pedagogical Sciences, Prof. Romm Tatyana Aleksandrovna (Russia)

Candidate of Psychology, Vera P. Chudakova (Kiev, Ukraina)

Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Doc. Alijon R. Hamroev

Doctor of Pedagogical Sciences, Prof. Siddik K. Kahhorov

Doctor of Pedagogical Sciences, Prof.M.Mahmudova

Doctor of Psychology, Prof. Vladimir V. Kozlov (Yaroslavl, Russia)

Doctor of Technical sciences, Prof. Zakirkhodja A. Tadjikhodjaev

Doctor of Technical sciences, Prof. Mukhtor R.Amanov

Doctor of Philology, Prof. Darmon S. Uraeva

Doctor of Physical and Mathematical Sciences, Prof. Durdimurod K. Durdiev

Doctor of Economics, Prof. Nasir N. Mahmudov

Doctor of Pedagogical Science, Prof. Shirinboy Sh. Olimov

Doctor of Pedagogical Science, Prof. Irgash T. Chariev

Doctor of Pedagogical Science, Prof. Nishon S. Kiyamov

Doctor of Pedagogical Sciences, Prof. Maxmatmurod X. Shomirzaev

Doctor of Pedagogical Sciences, Prof. Dilnoza I. Ruzieva

Doctor of Pedagogical Sciences, Prof. Gulnoz N. Qurbonova

Doctor of Philology, Doc. Qahramon R.Tuxsanov

Doctor of Psychology, Doc. Akmal M. Nazarov

PhD in Political Sciences, Doc. Rustam G.Jumaev

PhD in Pedagogical Sciences, Firuz N. Nurulloev

PhD in Economics Sciences, Layli B. Navruz-zade

MUNDARIJA

№	Familiya I.Sh.	Mavzu	Bet
DOLZARB MAVZU			
1.	<i>QOSIMOVA Sarvinoz Baxtiyorovna</i>	Shaxsda manipulyatsion ta'sirlarning gender tafovutlanishining ijtimoiy-psixologik xususiyatlari	8
PEDAGOGIKA VA PSIXOLOGIYA			
2.	<i>BEKCHANOV Xusinboy</i>	Talabalarning murakkab hayotiy vaziyatlarda koping strategiyalardan foydalanishining o'ziga xos xususiyatlari	13
3.	<i>GANJIYEV Feruz Furqatovich</i>	Ijtimoiy muhit ta'sirida agressiv o'smir ijtimoiy persepsiyasidagi o'ziga xos xususiyatlarning eksperimental jihatdan o'rganilishi	18
4.	<i>JUMAYEV Nodir Zayniddinovich</i>	O'quvchilarni intellektual qobiliyatlarini rivojlantirishning pedagogik-psixologik xususiyatlari	23
5.	<i>KARIMOV Feruz Raimovich</i>	Umumiy o'rta ta'limning davlat ta'lim standartlari asosida 9-sinf informatika va axborot texnologiyalari faniga oid kompetensiyalar va ularning amaliy ahamiyati	29
6.	<i>KURBONOV Ixtiyor Hikmatovich</i>	Shaxsning ta'lim sohasidagi kasbiy innovatsion faoliyatga psixologik tayyorgarligini shakllantirish	33
7.	<i>MURODOV Oybek To'raqulovich</i>	Zamonaviy ta'limda axborot texnologiyalari va ularni qo'llash usul va vositalari	38
8.	<i>MURODOV Ulug'bek O'tkirivich</i>	Sportchilarda vujudga keladigan hissiy-emotsional beqarorlikning ijtimoiy psixologik asoslari	43
9.	<i>NAZAROV Tohir Toshpo'lotovich</i>	Chaqiriqqacha harbiy ta'lim yo'nalishi talabalarida didaktik jarayonlarning axborot-kommunikatsiya texnologiyalari bilan bog'liqligi	48
10.	<i>OLIMOV Laziz Yarashovich</i>	Sud psixolog eksperti ijtimoiy-psixologik kompetentligi psixodiagnostikasi	52
11.	<i>QILICHEV Xudoynazar Aliboyevich, NIZOMOVA Gulhayo G'olib qizi</i>	Oliy ta'lim muassasalari talabalariga dasturlash tillarining xususiyatlari va algoritmini o'qitishni takomillashtirish	61
12.	<i>QODIROVA Dilnoza Murtazoyevna</i>	Psixolog shaxsining kommunikativ komponentlik xususiyati turlari	67
13.	<i>ROXIMOVA Nilufar Egamberganovna</i>	Umumta'lim maktablarida "texnologiya" fanini o'qitishga kompetensiyaviy yondashuvning uslubiy asoslari	72
14.	<i>SAFAROVA Nigora Nasilloevna</i>	Bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetentligini rivojlantirishning nazariy-uslubiy asoslari	78
15.	<i>SHARIPOV Alisher Nuriddinovich</i>	O'smirlarda irodaviy sifatlarini shakllantirishning muhim jihatlari	86
16.	<i>SAFOYEV Hasan Aminovich</i>	Harakatli o'yinlarning qisqacha tarixi, turkumlari va pedagogik ahamiyati	91
17.	<i>ULUG`OVA Shahlola Musliddinovna</i>	Bozor munosabatlari va tadbirkorlar ijtimoiylashuvining psixologik jihatlari	96
18.	<i>XUDAYNAZAROVA Sanobar Ruziboyevna</i>	Shaxsda kreativlik xususiyatlari yuzaga kelishining psixologik jihatlari	100
19.	<i>ZOKIROV Baxodir Shavkatovich</i>	Elektr energetika ta'lim yo'nalishi talabalarini pedagogik faoliyatga tayyorlashning ilmiy metodik ahamiyati	105

**UMUMIY O‘RTA TA‘LIMNING DAVLAT TA‘LIM STANDARTLARI
ASOSIDA 9-SINF “INFORMATIKA VA AXBOROT TEXNOLOGIYALARI” FANIGA OID
KOMPETENSIYALAR VA ULARNING AMALIY AHAMIYATI**

Karimov Feruz Raimovich,

*Buxoro davlat universiteti “Amaliy matematika va
dasturlash texnologiyalari” kafedrası o‘qituvchisi
mister.feruz@inbox.ru*

Maqolada davlat ta‘lim standartlari va unda belgilab qo‘yilgan fanga tegishli kompetensiyalar to‘g‘risida fikr yuritilgan. O‘quvchilarning “Informatika va axborot texnologiyalari” fanidan o‘zlashtirgan bilim, ko‘nikma va kompetensiyalarni baholashga qo‘yiladigan talablar to‘g‘risida fikr boradi. Umumiy o‘rta ta‘limning malaka talablari umumta‘lim fanlari bo‘yicha ta‘lim mazmunining majburiy minimumi va yakuniy maqsadlariga, o‘quv yuklamalari hajmiga hamda ta‘lim sifatiga qo‘yiladigan talablari bo‘lgan bilim, ko‘nikma, malaka, kompetensiyalardan tashkil topgan. Kompetensiyaviy yondashuvga asoslangan ta‘lim o‘quvchilarda mustaqillik, faol fuqorolik pozitsiyasiga ega bo‘lish, tashabbuskorlik, mediaresurslar va axborot kommunikatsiya texnologiyalaridan o‘z faoliyatida oqilona foydalana olish, ongli ravishda kasb-hunar tanlash, sog‘lom raqobat hamda umummadaniy ko‘nikmalarini shakllantiradi. Shuningdek, bugungi informatika va axborot texnologiyalari fani rivojlanishida kompetensiyalarning dars mashg‘ulotlari davomida qo‘llab borishning ahamiyati katta ekanligi bayon etilgan.

Kalit so‘zlar: kompetensiya, bilim, ko‘nikma, malaka, tayanch kompetensiya, fanga oid kompetensiya, axborot, model, kommunikativ kompetensiya, o‘quv dasturi.

**КОМПЕТЕНЦИИ И ИХ ПРАКТИЧЕСКОЕ ЗНАЧИМОСТЬ ПО ПРЕДМЕТУ 9 КЛАССА
«ИНФОРМАТИКА И ИНФОРМАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ» НА ОСНОВЕ
ГОСУДАРСТВЕННЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ СТАНДАРТОВ ОБЩЕГО СРЕДНЕГО
ОБРАЗОВАНИЯ**

В статье рассматриваются государственные образовательные стандарты и компетенции, относящиеся к указанному в них предмету. Анализируются мнения о требованиях к оценке знаний, умений и компетенций, приобретаемых студентами в области информатики и информационных технологий. Квалификационными требованиями общего среднего образования являются знания, умения, квалификация с требованиями к обязательному минимуму и конечным целям содержания образования по общеобразовательным предметам, объёму учебных нагрузок и качеству образования, сложенные из компетенций. Обучение, основанное на компетентностном подходе, формирует у обучающихся самостоятельность, активную гражданскую позицию, инициативу, умение разумно использовать ресурсы СМИ и информационно-коммуникационные технологии в своей деятельности, осознанно выбирать профессию, здоровую конкуренцию, общекультурные формы. Также в статье анализируется важность сохранения компетенций на уроках развития современной информатики и информационных технологий.

Ключевые слова: компетенция, знание, умение, компетенция, базовая компетенция, предметная компетенция, информация, модель, коммуникативная компетенция, учебная программа.

**COMPETENCIES AND THEIR PRACTICAL SIGNIFICANCE IN THE SUBJECT OF
INFORMATICS AND INFORMATION TECHNOLOGIES OF THE 9TH GRADE ON THE BASIS
OF STATE EDUCATIONAL STANDARDS OF GENERAL SECONDARY EDUCATION**

The article discusses state educational standards and competencies related to the subject specified in them. Opinions on the requirements for the assessment of knowledge, skills and competencies acquired by students in the field of computer science and information technology are analyzed. The qualification requirements of general secondary education are knowledge, skills, qualifications with requirements for the mandatory minimum and final goals of the content of education in general subjects, the volume of academic loads and the quality of education, composed of competencies. Training based on a competence-based approach forms students' independence, active citizenship, initiative, the ability to use media resources and information and communication technologies intelligently in their activities, consciously choose a profession, healthy competition, and general cultural forms. The article also analyzes the importance of

preserving competencies in the lessons of the development of modern computer science and information technology.

Keywords: *competence, knowledge, skill, competence, basic competence, subject competence, information, model, communicative competence, curriculum.*

Kirish. Davlat ta’lim standartining maqsadi mamlakatda amalga oshirilayotgan ijtimoiy-iqtisodiy islohotlar, rivojlangan xorijiy mamlakatlarning ilg’or tajribasi va zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari asosida umumiy o’rta ta’lim tizimini tashkil etish, ma’naviy barkamol va intellektual rivojlangan shaxsni tarbiyalashdir.

Umumiy o’rta ta’lim o’quv dasturi bu – asosiy o’quv rejasiga muvofiq sinflar va fanlar bo’yicha o’quv fanlarining hajmi, mazmuni, ketma-ketligi va kompetensiyalarini belgilaydigan hujjat.

Umumiy o’rta ta’limga qo’yiladigan malaka talablari umumta’lim fanlari bo’yicha ta’lim mazmunining majburiy minimal va yakuniy maqsadlariga, o’quv yuklamalari hajmiga va ta’lim sifatiga qo’yiladigan talablardan iborat bo’lib, ular quyidagilardan iborat:

Bilim – o’rganilgan ma’lumotlarni eslab qolish va qayta tushuntirish;

Ko’nikma – olingan bilimlarni tanish vaziyatlarda amalga oshirish qobiliyati;

Malaka – olingan bilim va ko’nikmalarni notanish vaziyatlarda qo’llash va yangi bilimlarni yaratish qobiliyati;

Kompetensiya – mavjud bilim, ko’nikma va malakalarni kundalik faoliyatda qo’llash qobiliyatidir.

Kompetensiyaga asoslangan ta’lim talabalarning mustaqilligini, faol fuqarolik pozitsiyasini, tashabbusini, o’z faoliyatida media-resurslar va axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan oqilona foydalanish qobiliyatini, kasbni ongli ravishda tanlashni, sog’lom raqobatni, umumiy madaniy ko’nikmalarni shakllantiradi.

Shaxs o’z hayotida shaxsiy, ijtimoiy, iqtisodiy va kasbiy munosabatlarga kirishish, jamiyatda o’z o’rnini egallash, o’zi oldida turgan muammolarni hal etish va eng muhimi, o’z faoliyat sohasida raqobatbardoshlikka dosh berish uchun zarur bo’lgan asosiy kompetensiyalarga ega bo’lishi kerak.

Asosiy qism. Informatika va AT bo’yicha uzluksiz majburiy ta’lim tizimining bosqichlari ikkiga bo’linadi:

1) Tayanch kompetensiya;

2) Fanga oid kompetensiya.

Tayanch kompetensiya:

1. Kommunikativ kompetensiya.

2. Axborot bilan ishlash kompetensiyasi.

3. O’zini-o’zi rivojlantirish kompetensiyasi.

4. Ijtimoiy faol fuqarolik kompetensiyasi.

5. Milliy va umummadaniy kompetensiya.

6. Matematik savodxonlik, fan va texnika yangiliklaridan xabardor bo’lish hamda foydalanish kompetensiyasi.

Fanga oid kompetensiyalar:

1. Axborotlarni izlash va elektron vositalarda yig’ish kompetensiyasi.

2. Axborotlarni elektron vositalarda qayta ishlash va saqlash kompetensiyasi.

3. Axborotlarni elektron vositalar orqali uzatish kompetensiyasi.

Umumta’lim maktablarida informatika va axborot texnologiyalarini o’qitishning ahamiyati, uning fan va texnika taraqqiyotida, ishlab chiqarishda va kundalik hayotda tutgan o’rni bilan belgilanadi. Maktabda informatika va axborot texnologiyalarini o’qitish ta’limning umumiy maqsadlariga xizmat qilishini, ya’ni o’quvchilarning ilmiy dunyoqarashini, mantiqiy fikrlash qobiliyatini, aqliy rivojlanishini, o’z-o’zini anglash salohiyatini shakllantirishi va o’stirishi, ular ongiga milliy va umuminsoniy qadriyatlarni singdirishi, ijtimoiy hayoti uchun zarur bo’lgan bilimlarni egallashi va keyingi bosqichlarda ta’limni davom ettirishi zarur.

O’rta ta’limning umumiy maqsadlariga asoslanib, maktabda informatika va axborot texnologiyalarini o’qitish quyidagilarga qaratilgan:

– axborot, axborot jarayonlari, axborot tizimlari, texnologiyalarni tashkil etuvchi bilimlarning ilmiy g’oyasi asoslarini o’zlashtirish;

– kompyuter va axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalangan holda turli shakldagi axborotlar bilan ishlash ko’nikmalariga ega bo’lish;

– AKT vositalaridan foydalangan holda ijodiy va intellektual qobiliyatlarni rivojlantirish;

– axborot uzatishning huquqiy va axloqiy jihatlarini hisobga olgan holda axborotni tanqidiy tahlil qilish, mas’uliyatni tarbiyalash;

– kundalik hayotda, individual va qo‘shma loyihalarni amalga oshirishda, o‘quv faoliyatida AKT vositalaridan foydalanish ko‘nikmalarini shakllantirish.

O‘rta ta’limda informatika va axborot texnologiyalarini o‘qitishning vazifalari quyidagilardan iborat:

– axborot, kompyuter, axborot texnologiyalari, kompyuter dasturlari, kompyuter muammolarini hal qilish texnologiyalari, algoritmlashtirish va dasturlash asoslari, yangi axborot texnologiyalarining jamiyatimizning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishidagi ahamiyatini va ularning inson faoliyatining turli jihatlariga ijobiy ta’sirini ilmiy o‘rganish usullari to‘g‘risida bilimga ega bo‘lish;

– axborotni to‘plash, qayta ishlash va uzatishda turli texnik vositalar va amaliy dasturlardan foydalana olish;

– axborot jarayonlari natijalarini umumlashtirishda turli texnik vositalarning imkoniyatlaridan foydalanish, ularning ishlash prinsipini tushuntirish, amaliy masalalarni hal qilishda kompyuter yechimlaridan foydalanish ko‘nikmalariga ega bo‘lish;

– Amaliy masalalarni yechish, boshqa fanlar bo‘yicha mustaqil ravishda yangi bilimlarni egallash, fanlar bo‘yicha turli manbalardan olingan ma’lumotlar bilan ishlay olish;

– axborotni tahlil qilish va baholash, bir turdagi ma’lumotlarni boshqasiga aylantirish va shunga o‘xshash muammolarni hal qilish;

– axborot makonini axborot texnologiyalari yordamida o‘rganish, fan va texnika yutuqlaridan insoniyatni yanada rivojlantirish uchun zarur darajada foydalanish imkoniyatlariga ishonch, fan va texnika ijodkorlariga hurmat bilan qarash, axborot texnologiyalari va axborot texnologiyalari ta’limiga insoniyat madaniyatining elementi sifatida qarashni tarbiyalash;

– olingan bilim va ko‘nikmalardan kundalik hayotda foydalana olish va hayot xavfsizligini ta’minlash.

Muhokamalar va natijalar. Bugun hayotimizning har bir jabhasi, har bir sohasi va barcha faoliyati bevosita axborot texnologiyalari bilan bog‘liq. Shu bois har bir shaxsda axborot texnologiyalarini yaratish va boshqarish sohasida bilim, ko‘nikma va malakalarni shakllantirish prinsipial ahamiyatga ega. Ta’lim tizimini axborotlashtirish – texnologik va ijtimoiy bilimlarni uzatishni tezlashtiradi, zamonaviy axborot texnologiyalari yordamida o‘qitish va o‘qitish sifatini oshiradi, shaxsning turli ijtimoiy sharoitlarga moslashishiga ko‘maklashish imkoniyatlarini yaratadi.

Aynan shuning uchun ham ta’lim mazmunini, fanlar bo‘yicha Davlat ta’lim standartlarini takomillashtirish, ta’lim dasturlarini takomillashtirish – informatika va axborot texnologiyalari sohasidagi kompetensiyalarni kiritish zarur.

AKT kompetensiyasi – o‘quvchilarning axborot jamiyatida o‘z o‘rnini egallashi va muvaffaqiyatli mehnat bilan shug‘ullanishi uchun axborotni samarali qabul qilish, izlash, qayta ishlash, baholash, yaratish va uzatish qobiliyati.

O‘quvchilarning AKT kompetensiyasini shakllantirish va rivojlantirish – informatika va axborot texnologiyalari sohasidagi kompetensiyalarni, shuningdek foydalanuvchi kompetensiyalarini shakllantirish va rivojlantirishni, ya’ni hamkorlik va muloqotni amalga oshirishni, bilimlarni mustaqil ravishda egallashni va ularni AKTdan foydalangan holda amalda qo‘llashni o‘z ichiga oladi.

AKT kompetensiyasini rivojlantirishda informatika va axborot texnologiyalarida shakllangan fanga oid kompetensiyalar qo‘llanilsa samarali natijaga erishiladi.

Informatika va axborot texnologiyalari sohasidagi kompetensiyalar:

1. Axborotlarni elektron vositalarda yig‘ish kompetensiyasi – Axborot manbalarini bilish, axborotni saralash, axborotni taqdim etish, axborotni kodlash, axborot modeli, axborotni qayta ishlash vositalari, o‘quv axborot resurslari, Internet, Internetdan ma’lumot olish usullari, axborot bilan ishlashda odobi, multimedia texnologiyalari, hujjatlarni yaratish, elektron pochta orqali muloqot qilish, axborotni viruslardan himoya qilish qobiliyatini shakllantirish.

2. Elektron vositalarda axborotlarni qayta ishlash kompetensiyasi – matn ma’lumotlarini tahrirlash(formatlash, grafik elementlarni yaratish, jadvallarni shakllantirish, formulalarni kiritish) grafik ma’lumotlarni tahrirlash (grafik fayllarga matn kiritish va uni formatlash, grafik shakllarni o‘zgartirish, ranglar bilan ishlash, animatsiya ssenariylarini yozish qobiliyati, fayllarni arxivlash qobiliyatini shakllantirish.

3. Axborotlarni elektron vositalar orqali uzatish kompetensiyasi - texnologiyadan foydalangan holda axborotni uzatish, axborot xavfsizligini ta’minlash, elektron pochta bilan ishlash, faks orqali ma’lumot jo‘natish, video havola orqali ma’lumotlarni uzatish imkoniyatiga ega bo‘lish, huquqiy va axloqiy me’yorlarni bilish, mualliflik huquqini bilish, bepul dasturlar, tijorat dasturlari, dasturiy ta’minot litsenziyalarini farqlay olish qobiliyatini yaratish.

4. Informatik bilimlarni amaliyotda qo‘llash kompetensiyasi - kompyuterni quvvat manbayiga to‘g‘ri ulash va o‘chirish, ma’lumotlarni yig‘ish, qayta ishlash, uzatish va u bilan bog‘liq jarayonlarni amalga

oshirishda axborot vositalaridan foydalanish, kompyuter qurilmalarini boshqarish, hujjatni matn muharriri va grafik muharririda tayyorlash, boshqaruv dasturini ishga tushirish, kompyuterda ma’lumotlarni tasvirlash, kodlash bilan bog’liq muammolarni hal qilish, tizimda amalda bajarish, elektron jadvaldagi vazifalarni bajara olish, taqdimot slaydlarini tayyorlash, algoritmlar tuzish, dasturlash tillaridan birida dasturlar tuzish qobiliyatini shakllantirish.

Xulosa. Informatika va axborot texnologiyalari fani – yosh avlodga axborot texnologiyalari va ulardan foydalanish jarayonlarini har tomonlama o’zlashtirishni ta’minlashdan iborat. O’quvchilarning ilmiy dunyoqarashining shakllanishi va o’sishi, mantiqiy fikrlash qobiliyati, aqliy rivojlanishi, o’z-o’zini anglash salohiyati ko’p jihatdan axborot texnologiyalariga bog’liq.

Shaxs o’z hayotida shaxsiy, ijtimoiy-iqtisodiy va kasbiy munosabatlarga kirish, jamiyatda o’z o’rnini egallash, duch keladigan muammolarni hal qilish va eng muhimi, o’z sohasi, kasbida raqobatbardosh bo’lish uchun zarur bo’lgan asosiy kompetensiyalarga ega bo’lishi kerak.

Adabiyotlar:

1. Karimov F.R. O’quvchilar egallashi lozim bo’lgan bilim, ko’nikma, malaka va kompetensiyalarning 5-11 sinflar kesimidagi darajalari Informatika va axborot texnologiyalari o’quv fani bo’yicha uzluksiz ta’lim tizimining davlat ta’lim standarti // Iqtidorli talabalar, magistrantlar, tayanch doktorantlar va doktorantlarning “Tafakkur va talqin” mavzusidagi Respublika miqyosidagi ilmiy-amaliy anjuman to’plami(2-qism), 2023. 1084-1086-betlar.

2. Karimov F.R. Informatika va axborot texnologiyalari fanini o’qitish metodikasi va uning o’qitish tendensiyalari // Iqtidorli talabalar, magistrantlar, tayanch doktorantlar va doktorantlarning “Tafakkur va talqin” mavzusidagi Respublika miqyosidagi ilmiy-amaliy anjuman to’plami(2-qism), 2023. 1087-1088-betlar.

3. Каримов Ф.Р. Дидактические возможности развития научных компетенций студентов на основе цифровых технологий // Вестник науки и образования, 2023. № 3 (134). Стр 121-123.

4. Каримов Ф.Р. Важные аспекты использования интерактивных образовательных платформ // Universum: технические науки, Выпуск: 5(110), май 2023. Часть 1. Стр 41-43.

5. Ishmuhamedov R., Yuldashev M. Ta’lim va tarbiyada innovatsion pedagogik texnologiyalar.-T.: “Nihol” nashryoti, 2013 yil 278-bet.

6. Yuldashev U.Yu., Boqiyev R.R., Zokirova F.M. Informatika o’qitish metodikasi. O’quv qo’llanma. Toshkent. «Talqin» 2004. 187-b.

7. Нестик Т. Компетенции для сетевого поколения // Дети в информационном обществе. — 2011.- № 6.-С. 56-61.

8. Xodjaev B.X. Innovatsion ta’lim texnologiyalari modulidan ma’ruza matnlari.-T.:2015